

Пацюк В.С.

Криворізький державний педагогічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ВИВЕДЕННЯ ВЕЛИКИХ ПРОМИСЛОВИХ МІСТ УКРАЇНИ НА ТУРИСТИЧНИЙ РИНОК

Оцінюючи переваги розвитку туризму в багатьох країнах світу, актуалізується проблема інтенсифікації його становлення на теренах України. В той же час, більшість державних асигнувань спрямовано в регіони традиційного розвитку туризму: до Азово-Чорноморського узбережжя, Кримських та Карпатських гір, таких історичних міст, як Київ, Львів, Одеса, Чернівці, Кам'янець-Подільський тощо. Така політика є невиправданою, так як залишаються на туристичному ринку України білі плями, тоді як досягти успіху на міжнародній туристичній арені можна лише завдяки створенню широкого спектру туристичних послуг, різноманітного за асортиментом туристичного продукту, різнопланової пропозиції, в якій були б відображені вимоги всіх категорій населення. Адже чим різноманітніший продукт здатна створювати національна індустрія туризму, тим ефективнішою як в економічному, так і в соціальному плані є її діяльність, тим більшу роль відіграє країна в світовому туристичному процесі.

Саме тому активізується робота по залученню великих промислових міст на туристичний ринок. До того ж світовий досвід таких міст як Манчестер, Чикаго, Нижній Тагіл, Єкатеринбург засвідчує ефективність та прибутковість включення індустріальних центрів до туристичного ринку. Та й власне українська практика міста Соледар (Донецька обл.), де розроблено спеціальний тур до соляної шахти, засвідчує доцільність розвитку туризму в промислових містах.

Загалом, туристичний ринок - це сфера задоволення потреб населення в послугах, пов'язаних із відпочинком та змістовним проведенням дозвілля в подорожі; це економічна система взаємодії чотирьох основних елементів: туристського попиту, пропозиції туристського продукту, ціни і конкуренції. Саме тому врахування найрізноманітніших запитів туристів при створенні розмаїтої пропозиції конкурентоздатного туристичного продукту і відповідно просування його за прийнятними цінами стане гарантом успішного виведення промислових міст на туристичний ринок.

Що ж стосується безпосередньо виведення великих промислових міст України на туристичний ринок, то варто зазначити, що за великі, було прийнято міста з населенням понад 400 тисяч, тобто до нашого реєстру увійшли Харків, Дніпропетровськ, Донецьк, Запоріжжя, Кривий Ріг, Маріуполь, Миколаїв, Луганськ. Київ, Одеса та Львів теж мають потужний промисловий потенціал, але свою нішу на туристичному ринку України вони вже давно зайняли.

Дослідження ринку є безперервним процесом, який починається з розвідки, що має за мету виявити проблеми та визначити ціль подальшого дослідження і закінчується розробкою заходів з підвищення ефективності діяльності на певному ринку. На початковому етапі було визначено основні чинники, що негативно впливають на розвиток туризму у промислових містах. Оскільки в більшості своїй вони дублюють причини стагнації туристичної діяльності, які докладно висвітлені в Державній програмі розвитку туризму в Україні, тому щоб не повторювати їх, увагу було сфокусовано на гальмівних чинниках, специфічних саме для туристичного ринку промислових регіонів:

- складна екологічна ситуація;
- негативний імідж міст як потужних промислових осередків;
- відсутність як позитивної інформації про атрактивні (привабливі) туристичні ресурси промислових центрів, так і скоординованої системи їх просування на ринок туристичних послуг;
- незацікавленість і небажання туристичних підприємств у створенні власного туристичного продукту та залучення до індустріальних центрів реципієнтів туристичних послуг (за програмами в'їзного туризму);
- відсутність розробленої маркетингової та рекламної стратегії в'їзного туризму до промислових регіонів;
- повна відсутність стратегічної програми розвитку індустріального туризму.

Водночас, промислові регіони є потужним осередком фінансових ресурсів, що можуть бути використанні як для розвитку потужної матеріально-технічної бази, проведення інтенсивної рекламної кампанії, так і для створення атрактивних закладів культурного та пізнавального характеру. Як правило, значна частина жіночого населення промислових центрів є безробітною або частково зайнятою і тому резонно було б задіяти їх у сфері туризму. Також у промислових центрах зосереджуються освітні та наукові заклади, де можливе створення та емпірична перевірка наукових розробок, які стосувалися б туризму.

Ліквідація зазначених недоліків та відповідно активізація порівняльних переваг стане відправним пунктом успішного становлення ринку туристичних послуг великих промислових міст. А для цього варто визначити види туризму, перспективні для розвитку у промислових містах:

- **техногенний** - туристичними об'єктами в промислових містах є переважно тіла та явища видобувної та переробної промисловості, що відображають, відтворюють, імітують розвиток ландшафту, пов'язаного з промисловою діяльністю людини та мають ту чи іншу пізнавальну цінність. За походженням туристичні об'єкти промислових міст доволі різноманітні, але основоположне значення мають: промислові будівлі та споруди; техногенні форми рельєфу; машинне устаткування. В той же час в Україні існують десятки промислових об'єктів, вартих уваги туристів, серед них криворізькі шахти «Батьківщина», «Гігант», «Ювілейна», класичні споруди індустріальної епохи: «АрселорМіттал Кривий Ріг», «Південмаш» (Дніпропетровськ), «Турбоатом»

(Харків), «Дніпрогес» (Запоріжжя), «Азовсталь» (Маріуполь), Миколаївський суднобудівний завод.

- **родинно-гостювий** - цей вид туризму пов'язаний з відвідуванням родичів чи місць народження, так у Дніпропетровську значний відсоток єврейської діаспори, у Харкові - російської, у Донецьку та Луганську - татарської, у Маріуполі - грецької, тому вірогідно, що до цих міст будуть приїздити родичі з різних країн світу.

- **діловий** - як правило, у промислових містах добре розвинута виробнича та ринкова інфраструктура, що представлена широким спектром підприємств та адміністративних установ, тому бізнесмени та чиновники систематично приїжджають до індустріальних центрів укладати різноманітні ділові угоди.

- **конгресно-науковий** - промислові міста є водночас потужними науково-освітніми осередками, в яких представлена широка мережа університетів та науково-дослідних інститутів. Ці заклади періодично стають епіцентрами проведення наукових конференцій та конгресів.

- **культурно-пізнавальний** - зазвичай промислові центри володіють невеликою кількістю визначних культурно-історичних пам'яток, однак як техногенні шедеври, пам'ятки індустріальної епохи можуть розцінюватися промислові ландшафти цих міст. В той ж час, ці міста мають славне історичне минуле, адже Запоріжжя є колыскою козацтва, Харків - першою столицею Радянської України, Дніпропетровськ та Миколаїв відігравали важливу роль в роки катерининсько-потьомкінської епохи.

- **спортивний** - промислові міста мають потужну інфраструктуру для заняття не лише аматорським, а й професійним спортом. Тут систематично проводяться змагання як всеукраїнського, так і міжнародного рівня, на які з'їжджаються як спортсмени-учасники, так і вболівальники. Окрім того, індустріальні ландшафти цих міст (відвали, шламосховища, кар'єри) є основою розвитку тут екстремальних видів спорту.

- **розважальний** - великі промислові міста мають розвинуту індустрію дозвілля, а також, оскільки вони є значними осередками фінансових надходжень, тут цілком ймовірно створення різноманітних тематичних парків та атрактивних закладів.

Аналіз туристичного потенціалу промислових міст засвідчує необхідність включення індустріальних центрів до туристичного кадастру, адже потреби та інтереси туристів постійно еволюціонують, естетичні орієнтири змінюються, тому для успішного задоволення попиту всіх категорій населення, врахування найрізноманітніших побажань, інтересів, смаків варто на ринок туристичних послуг залучати нові простори. Одним із таких перспективних сегментів є безпосередньо промислові міста.

Досягнення поставленої мети буде ефективним, якщо активізувати зусилля щодо створення оригінального нестандартного туристичного продукту, внесення конструктивних пропозицій щодо реалізації туристичних проектів, систематичного впровадження в практику теоретико-туристичних

добробків. Отже, при реалізації зазначених аспектів, можна розраховувати на інтенсифікацію становлення туризму в промислових містах та успішне функціонування їх туристичного ринку.